

برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری رینه لاریجان

(بر اساس ستراتیژی توسعه شهری (CDS) و با تأکید بر حوزه اقتصاد)

دکتر حسین اسلاری

تهران ۱۳۹۷

سرشناسه	: سالاری، حسین، ۱۳۵۲-
عنوان و نام پدیدآور	: برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری رینه لاریجان (بر اساس استراتژی توسعه شهری (CDS) و با تأکید بر حوزه اقتصاد) / حسین سالاری.
مشخصات نشر:	: تهران: انتشارات جوان پویا، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۳۹۳ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۰۴-۹۰-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۳۷۹-۳۸۶.
موضوع	: عمران شهری -- ایران -- نمونه پژوهی
موضوع	: development, Urban--iran-- case studies
زبان	: رینه
موضوع	: Rineh (iran)
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۷ س ۲ الف / ۹۷ HT
رده‌بندی دی‌جی	: ۳۰۷ / ۷۶۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲۴۷۳۰۲

برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری رینه لاریجان

(بر اساس استراتژی توسعه شهری رینه لاریجان) و با تأکید بر حوزه اقتصاد

مؤلف: دکتر حسین سالاری

ناشر: انتشارات جوان پویا

ویراستار: مجتبی مقدسی

صفحه‌آرا: شبنم شهبازی

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۸۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۰۴-۹۰-۶

شماره نشر: ۱۵۲

آدرس سایت و ایمیل: www.javanpooya.com

Javan_pooya@yahoo.com

انتشارات جوان پویا: ۰۹۱۲۷۵۱۹۵۲۳ - ۰۹۱۲۴۵۲۰۰۲۱

کلیه حقوق مادی و معنوی برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

فهرست

پیش‌گفتار	۱۵
-----------------	----

فصل اول

مقدمه پژوهش	۱۹
مقدمه	۲۱
بیان مسأله	۲۲
اهمیت و ضرورت پژوهش	۲۵
اهداف پژوهش	۳۰
هدف اصلی	۳۰
اهداف فرعی	۳۰
سؤال‌های پژوهش	۳۱
سؤال اصلی	۳۱
سؤالات فرعی	۳۱
تعاریف واژه‌ها و اصطلاحات	۳۱
تعریف مفهومی	۳۱
تعریف عملیاتی	۳۲

فصل دوم

ادبیات پژوهش	۳۵
مقدمه	۳۷
تاریخچه	۳۷
تاریخچه برنامه‌ریزی راهبردی	۳۷

۴۱	تاریخچه استراتژی توسعه شهری (CDS)
۴۴	مبانی نظری تحقیق
۴۴	برنامه ریزی
۴۷	شهر
۴۷	الف) شهر در جهان
۴۹	ب) شهر در ایران
۵۰	ج) شهر کوچک
۵۲	شهر رینه لاریجان
۵۶	مشخصات کلی و مهم رینه
۵۷	مدیریت شهری
۶۱	برنامه‌ریزی شهری
۶۲	راهبرد (استراتژی)
۶۳	مدیریت راهبردی (استراتژیک)
۶۳	تعاریف مدیریت راهبردی (استراتژیک)
۶۳	مراحل مدیریت راهبردی (استراتژیک)
۶۴	چارچوب جامع تدوین استراتژی
۶۶	برنامه‌ریزی راهبردی (استراتژیک)
۶۶	تعاریف برنامه‌ریزی راهبردی (استراتژیک)
۶۷	ویژگی‌های برنامه‌ریزی راهبردی (استراتژیک)
۷۰	اهمیت برنامه‌ریزی راهبردی (استراتژیک)
۷۱	برنامه‌های توسعه راهبردی (استراتژیک)
۷۲	استراتژی توسعه شهری (CDS)
۷۳	ویژگی‌های استراتژی توسعه شهری
۷۴	اهداف استراتژی توسعه شهری
۷۴	اصول چهارگانه CDS
۷۴	الف) قابلیت زندگی
۷۵	ب) رقابت‌پذیری
۷۶	ج) بانک‌پذیری
۷۷	د) مدیریت و حکمرانی خوب شهری
۷۹	فرآیند تهیه CDS

۸۳	پیش‌شرط‌ها و چالش‌های پیش روی CDS
۸۵	مدل‌های نظری پژوهش
۸۸	پیشینه تحقیق
۸۹	پیشینه پژوهش در جهان
۸۹	پژوهش‌ها و نمونه‌هایی دیگر از تجارب جهانی اجرای استراتژی توسعه شهری (CDS)
۹۴	پیشینه پژوهش در ایران
۹۴	پژوهش‌های مرتبط در شهر رینه
۹۵	پژوهش‌های داخلی برای شهرهای مازندران
۱۰۰	پژوهش‌های داخلی برای سایر شهرهای کشور
۱۰۶	توسعه شهری رینه؛ دغدغه، موانع و ضرورت‌ها
۱۰۶	دغدغه‌های توسعه شهری رینه
۱۲۰	موانع و مشکلات توسعه شهری رینه
۱۲۹	ضرورت‌های توسعه شهری رینه
۱۲۹	اهمیت اقتصاد و توسعه از نگاه دینی
۱۳۳	اهمیت و ضرورت توسعه اقتصادی از نگاه علمی
۱۳۴	اهمیت و ضرورت توسعه رینه از نگاه برخی فرهیختگان شهر
۱۳۷	استنتاج از بحث نظری

فصل سوم

۱۳۱	روش‌شناسی پژوهش
۱۴۳	مقدمه
۱۴۳	جامعه آماری
۱۴۴	حجم نمونه آماری و روش نمونه‌برداری
۱۴۴	روش‌های جمع‌آوری داده‌ها
۱۴۴	شیوه اسنادی و کتابخانه‌ای
۱۴۵	شیوه میدانی
۱۴۷	اعتبار و روایی ابزار
۱۴۸	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۴۸	مرحله ورودی

۱۴۸	ماتریس ارزیابی عوامل خارجی
۱۵۰	ماتریس ارزیابی عوامل داخلی
۱۵۱	مرحله مقایسه (تطبیق)
۱۵۲	تجزیه و تحلیل سوات (swot)
۱۵۳	تجزیه و تحلیل داخلی و خارجی (IE)
۱۵۳	مرحله تصمیم‌گیری
۱۵۳	ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمتی

فصل چهارم

۱۵۷	تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۵۹	مقدمه
۱۵۹	داده‌های توصیفی
۱۵۹	مطالعه توصیفی نمونه آماری، بر حسب تغییر جنسیت
۱۶۰	مطالعه توصیفی نمونه آماری بر حسب متغیر سن
۱۶۰	مطالعه توصیفی نمونه آماری بر حسب متغیر میزان تحصیلات
۱۶۱	مطالعه توصیفی نمونه آماری بر حسب وضعیت شغلی
۱۶۱	مطالعه توصیفی نمونه آماری بر حسب متغیر تجربه کاری و سابقه فعالیت
۱۶۲	فرآیند تدوین و اجرای راهبرد توسعه شهر
۱۶۲	ارزیابی از جایگاه کنونی شهر
۱۶۲	الف) برنامه‌ریزی پروژه
۱۶۳	ب) سنجش وضعیت
۱۶۳	تهیه گزارش وضع موجود شهر
۱۶۳	بررسی جمعیتی و محدوده شهری
۱۶۵	اهمیت و ویژگی‌های شهر
۱۶۵	موقعیت گذرگاه استراتژیک و ژئوپلیتیک رینه
۱۶۷	جاذبه‌های اکوتوریستی و ژئوتوریستی رینه
۱۶۹	اول) فله دماوند
۱۷۱	دوم) آب و هوای مطلوب
۱۷۲	سوم) دشت شقایق لار

۱۷۳	چهارم) چشم‌انداز شهر
۱۷۴	پنجم) آب‌های معدنی روستاهای اطراف
۱۷۶	ششم) کافرکلی‌ها و غارها
۱۷۷	هفتم) دام و حیات جانوری
۱۷۸	هشتم) آبشارها و آسیاب‌های آبی
۱۷۹	جاذبه‌های فرهنگی - اجتماعی رینه
۱۸۰	بررسی عوامل مؤثر بر اقتصاد و توسعه شهری رینه
۱۸۰	اول) بخش کشاورزی
۱۸۲	الف) کشاورزی در اراضی زراعی
۱۸۸	ب) کشاورزی در مراتع
۱۹۰	ج) کشاورزی در اراضی پاد
۱۹۰	۱) کشاورزی در کوه
۱۹۲	۲) گیاهان دارویی
۱۹۴	د) کشاورزی گلخانه‌ای
۱۹۴	۱) پرورش گل و گیاه
۱۹۴	۲) پرورش قارچ
۱۹۶	دوم) بخش دام و طیور
۱۹۶	الف) گوسفندداری
۲۰۰	ب) گاوداری
۲۰۳	ج) مرغداری
۲۰۵	د) زنبورداری
۲۰۸	و) پرورش ماهی
۲۰۹	سوم) بخش صنعت
۲۰۹	الف) صنایع دستی
۲۰۹	۱. چلنگری
۲۱۰	۲) قالی بافی
۲۱۱	ب) تولیدات صنعتی
۲۲۱	چهارم) بخش معدن
۲۲۳	پنجم) بخش تجارت و بازرگانی

۲۲۵	ششم) بخش خدمات
۲۲۵	۱) حمل و نقل
۲۲۹	۲) رستوران و هتل
۲۳۲	۳) خدمات کوهنوردی
۲۳۳	هفتم) سایر مشاغل
۲۳۶	شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها
۲۴۱	تدوین چشم انداز توسعه برای دست یافتن به جایگاه مورد نظر
۲۴۲	تنظیم استراتژی نحوه دستیابی به جایگاه مورد نظر (مطلوب)
۲۴۲	مرحله ورودی
۲۵۳	الف) ماتریس سوات (SWOT)
۲۵۷	ب) ماتریس خلی و انرژی (IE)
۲۶۱	مرحله تصمیم گیری
۲۶۹	اولویت بندی راهبردها، برنامه ها، ضوابط و اقدامات
۲۶۹	اولویت بندی راهبردها
۲۶۹	راهکارهای متناسب با راهبردها
۲۷۱	۱) راهکارهای مدیریت توسعه شهری
۲۸۰	۲) راهکارهای توسعه کشاورزی
۲۸۹	۳) راهکارهای توسعه پرورش دام، طیور و رنبر سل
۲۹۵	۴) راهکارهای توسعه صنعت و معدن
۳۰۶	۵) راهکارهای توسعه خدمات و بازرگانی
۳۱۰	۶) راهکارهای توسعه گردشگری
۳۳۸	جمع بندی، اجرا، بازنگری و تدقیق

فصل پنجم

۳۳۹	نتیجه گیری و پیشنهاد
۳۴۱	مقدمه
۳۴۱	نتیجه گیری
۳۶۸	پیشنهادهای
۳۷۰	محدودیت ها

منابع و مأخذ.....	۳۷۱
الف) منابع داخلی.....	۳۷۱
ب) پایان نامه ها و مجلات.....	۳۷۴
ج) سایت ها.....	۳۷۷
د) منابع خارجی.....	۳۷۷
و) مصاحبه شونده‌گان.....	۳۷۸
هـ) لیست مشخصات تکمیل کنندگان پرسش نامه.....	۳۸۰

پیش گفتار

شهر ریته لاریجان در ۷۰ کیلومتری کلان شهر تهران و در دامنه خاوری کوه دماوند قرار دارد. این شهر به دلیل فقدان برنامه ریزی، روبردی در حوزه توسعه شهری و غیر راهبردی بودن طرح های رایج برنامه ریزی شهر شامل طرح های جامع، تفصیلی و هادی، و به تبع آن عدم جهت گیری صحیح اقتصادی و بهره گیری بهینه منابع و امکانات، نسبت به سایر شهرهای استان و کشور از رشدی قابل ملاحظه برخوردار نبود، و به رغم نیم قرن سابقه در شهرنشینی و دارا بودن ویژگی های طبیعی، انسانی، اقتصادی و اجتماعی، از محرومیت و توسعه نیافتگی رنج می برد، و همین خود از مهم ترین دلایل مهاجرت ساکنان این منطقه به سمت شهرستان های اطراف است. نداشتن مشاغل با درآمد پایدار و عدم تکافوی اقتصاد خانوار در تأمین معیشت، از دیگر دلایل مهاجرت محسوب می شود.

از این رو برنامه ریزی توسعه شهری با رویکرد استراتژیک در حوضه اقتصادی برای این شهر ضرورت داشته و می تواند مقصد و مسیر مطلوب و مشخصی را جهت گذر از وضع موجود به وضع مطلوب، از جمله افزایش میزان اشتغال، ارتقای سطح رفاه و بهبود عمومی سطح زندگی از طریق رونق فعالیت های اقتصادی، هدف گذاری نماید.

پژوهش حاضر، که با هدف برنامه ریزی راهبردی جهت توسعه شهری ریته لاریجان با تأکید بر حوزه اقتصاد براساس فرآیند تدوین استراتژی توسعه شهری (CDS) مطالعه و طراحی گردید، پس از بررسی عوامل خارجی (فرصت ها و تهدیدها) و عوامل داخلی (قوت ها و ضعف ها)، جایگاه کنونی (وضع موجود) شهر، ارزیابی و چشم انداز توسعه برای دست یافتن به جایگاه مورد نظر (وضع مطلوب)، ترسیم، و سپس با شناسایی استراتژی های ممکن و مؤثر، راهبردهای تدوین شده مورد ارزیابی، گزینش و اولویت بندی قرار گرفت.

در این پژوهش ابتدا جوانب و موضوعات مطالعاتی مربوط به برنامه‌ریزی راهبردی و استراتژی توسعه شهری و همچنین مطالعات و تحقیقات مشابه انجام شده پیرامون موضوع تحقیق با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و کتب، مقالات و جستجوی فراگیر در سایت‌ها و فضای مجازی با کلید واژه‌های مرتبط، مورد مطالعه قرار گرفته و از طریق تکنیک تحلیل محتوا، مطالب گردآوری، مقوله‌بندی و کدگذاری شده و سپس مورد تجزیه و تحلیل کیفی و کمی قرار گرفت. جامعه آماری و نمونه‌های آن به پنج گروه (صاحب‌نظران شاخص و اساتید برجسته شهری > گروه کانونی، شهردار فعلی و اعضای شورای اسلامی شهر > گروه ذی‌نفع، شهرداران و رؤسای شوراهای ادوار گذشته > گروه طوفان فکری، مسئولان ذی‌ربط توسعه شهری در آمل و لاریجان > گروه مسئولان ذی‌ربط و افراد شاخص و فعال در حوزه اقتصاد > گروه مطلعین کلیدی > تقسیم، و در آن ضمن مراجعه به ۵۳ نفر برای انجام مصاحبه، نسبت به تکمیل پرسش‌نامه‌های ۱۶ نفر اقدام گردید.

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات پرسش‌نامه نیز از دو روش کیفی و کمی بهره گرفته شد، و با استفاده از روش‌های آماری، در سه مرحله نخست مدیریت استراتژیک (تدوین استراتژی) شامل تجزیه و تحلیل SWOT، IE و QSP، متغیرهای ارزیابی، موقعیت استراتژیک تعیین، استراتژی‌های مؤثر و قابل اجرا انتخاب گردید. آن‌گاه جذابیت نسبی آن‌ها مشخص شد، سپس استراتژی‌های منتخب اولویت‌بندی گردید، که در نتیجه با ارائه ۱۹ استراتژی ممکن و کاربردی، موقعیت و جایگاه استراتژیک شهر رینه لاریجان با جایگزین اوزان عوامل خارجی ۲/۴۷، و میانگین اوزان عوامل داخلی ۲/۰۶، میل به جایگاه تدافع (WTA) و در مرز موقعیت محافظه کارانه (WO)، واقع شد. در انتها پس از بررسی استراتژی‌های مناسب با دو موقعیت مذکور و انتخاب استراتژی‌های مکمل از سایر موقعیت‌ها، ۷ استراتژی در قالب، تغییر جهت، توسعه داخلی، مشارکت، بازنگری، هزینه کمتر و عدم تغییر و تثبیت، استخراج شد. ۸ راهکار جهت اجرای آن پیشنهاد گردید.

امید است این اثر بتواند به برنامه‌ریزان و مسئولین شهری کمک نماید تا با بهره‌گیری از فرصت‌ها و مزیت‌های نسبی و کنترل پیامد تهدیدات و پوشش کاستی‌ها و نیز اجرای استراتژی‌های ممکن و قابل اجرا، نسبت به توسعه مناسب شهر در ابعاد اقتصادی، گامی مؤثر بردارند.

در انتها لازم می‌دانم که از بزرگان، استادان، مسئولان، شهروندان و همه عزیزانی که به نحوی با تقبل زحمت نسبت به برگزاری جلسات و حضور در آن، ارائه مشاوره و راهنمایی، انجام مصاحبه و تکمیل پرسش‌نامه در این پژوهش نقش داشته‌اند، تقدیر و تشکر به عمل آورده؛

به‌ویژه قدرشناسی و سپاس‌وافر خود را نثار بزرگواران ذیل می‌نمایم:

- * استاد برجسته و فرزانه جناب دکتر محمد خوش‌چهره که افتخار راهنمایی این رساله را به حقیر عنایت فرمود و پژوهش حاضر مرهون بذل محبت شایسته آن جناب است.
- * استاد متفکر و گران‌قدرم جناب دکتر محمد منصورنژاد که با انگیزه و مشاوره عالمانه و حمایتی مشفقانه، نقشی اساسی در نگارش این اثر ایفا کردند.
- * پدر بزرگوار و مادر پرمهرم که همواره با عاطفه سرشار و محبت بی‌منت‌شان گرمابخش و دودم بوده‌اند.
- * همسر مهربان، پسر و دختر عزیزم که با صبوری، تحمل مضایق و کاستی‌ها در طول مدت تحصیل رتبه رساله همواره یار و همراهم بوده‌اند.

حسین سالاری

www.ketaboo.ir